
Paavo Malinen

Alppilan yhteislyseo peruskoulun pedagogisena pohjustajana

Katsaus Alppilan yhteislyseon kokeilutoimintaan vuosina 1959-1969

Miksi Alppilan yhteislyseo perustettiin?

Kun Alppilan yhteislyseo aloitti toimintansa syyskuun 1 päivänä 1959 maamme virallinen koulutuspolitiikka oli käymistilassa ja vallalla oleva rinnakkaiskoulujärjestelmä yhteiskunnan rakennemuutosten johdosta kriisissä. Peruskoulutuksen tasoa haluttiin nostaa, mikä johti kunnallisten keskikoulujen sekä uusien yksityisten oppikoulujen perustamiseen. Silti varsinkin Helsingissä oli pula oppilaspaikoista oppikouluissa, ja alkuvuosina Alppilan yhteislyseon eräänä tehtävänä oli tarjota lisää koulutuspaikkoja itäisten kaupunginosien oppilaille. Toisaalta vanha oppikoulujen opetusperinne sopi huonosti erityisesti uusiin oppikouluihin ja kunnallisiin keskikouluihin, joissa oppilasaines oli usein heterogeeninen, sillä monilla paikkakunnilla kävi tällöin jo enemmistö ikäluokasta oppikoulua. Kriisi oli sekä poliittis-hallinnollinen että pedagoginen.

Koulutuspolitiikassa vahvistui 1950-luvun loppupuolella näkemys, että perusopetuksessa oli siirryttävä yhtenäiskoulujärjestelmään, josta oli jo aikaisemmin tehty alustavia suunnitelmia. Marraskuussa 1959 julkistettiin Kouluohjelmakomitean mietintö, missä esitettiin siirtymistä yhdeksänvuotiseen, yläasteeltaan linjajakoiseen yhtenäiskouluun. Samoihin aikoihin valmisteltiin kouluhallituksen oppikouluosastolla koulutoimenjohtaja Kauko Haahtelan aloitteesta Alppilan yhteislyseon

perustamista valtion kokeilukouluna. Tarkoituksena oli esittää vaihtoehtoinen ratkaisu yhtenäiskouluun siirtymiselle uudistamalla oppikoulujen opetusta niin että se soveltuisi hyvin yhä laajenevien oppilasjoukkojen opetukseen. Alppilan yhteislyseon tehtävänä oli kehittää uudistuvaan opetukseen liittyvää pedagogiikkaa ja kokeilla sitä niin että uusi pedagoginen näkemys yleistyisi kaikkiin maamme oppikouluihin.

Maassamme oli kyllä jo 1950-luvulla yksityisiä oppikouluja, joissa oli opetussuunnitelmallista kehittelyä ja opetusjärjestelyjen kokeilua. Alppilan yhteislyseo poikkesi näistä eniten sen johdosta, että kokeilu käsitti opetustyön tutkimisen ja kokeilun lisäksi myös koulun sisäisen työskentelyn ja oppilaanohjauksen uudistamisen. Lisäksi velvoitteena oli esitellä tutkimusta ja demonstroida uudistuvaa pedagogista näkemystä muiden oppikoulujen opettajille sekä kouluhallinnon virkamiehille. Alppilan yhteislyseon kokeilutoiminta ei liittynyt yhtenäiskoulujärjestelmää valmistelevaan kunnalliseen kokeilutoimintaan, mikä voimistui 1960-luvun loppupuolella.

Selkein linjaus Alppilan yhteislyseon kokeilutehtävistä koulun alkuvaiheessa on esitetty koulutoimenjohtaja Kauko Haahtelan puheessa Alppilan yhteislyseon vihkiäisissä 22.4.1961 (Alppilan yhteislyseon vuosikertomus 1960 - 1961, 45-51). Keskeisenä teemana puheessa oli esitellä miten oppikoulussa saavutettavan henkisen kyvyn tasoa voidaan nostaa. Tähän kuului oleellisesti nuorten yksilöllinen ohjaaminen ja työkouluomainen opetus, mikä on mahdollista saavuttaa opettajien keskeisen yhteistoiminnan avulla. Hänen mielestään tarvittiin pedagoginen laitos auttamaan kouluviranomaisia tässä kehittelytyössä. Koulutoimenjohtaja Haahtela esitti koulun alkuvuosina samoja näkemyksiä Alppilan yhteislyseon kokeiluja kehittämistehtävistä yksityiskohtaisesti opettajakunnan konferensseissa. Näin hän antoi yhdessä koulun ensimmäisen rehtorin Lars Frösénin kanssa suuntaviivat koulun toiminnalle ensimmäisten viiden toimintavuoden aikana, jolloin kouluhal-

---

lituksen ylitarkastaja Frösén toimi koulun vt. rehtorina. Molemmat vierailivat koulussa vielä seuraavinakin vuosina ja edistivät kouluhallituksessa muutenkin koulun toimintaa.

Alppilan yhteislyseolle asetetun kokeiluohjelman tavoitteet olivat verraten väljät ja niitä pyrittiin toiminnan alkuvuosina vähitellen täsmentämään. Lisäksi opetusministeriö vahvisti koulun kokeilutoiminnalle ohjelman keväällä 1961. Sen I osa on julkaistu koulun vuosikertomuksessa (Alppilan yhteislyseon vuosikertomus 1960-1961, 52-56). Seuraavan laajahkon kokeiluohjelman opetusministeriö vahvisti syyskuussa 1964. Tämä on esitelty Alppilan yhteislyseon julkaisusarjassa (Alppilan yhteislyseon kokeiluohjelma 1964). Kaikissa vuosikertomuksissa oli 1960-luvulla lyhyt kuvaus kunkin toimintavuoden aikana tapahtuneesta kokeilusta, mutta jo näinä vuosina koulun raportointi laajeni eri tahoille niin ettei systemaattista yhtenvetoa kokeilun toteuttamisesta ole tehty. Tämäkin artikkeli on vain yleisluonteinen arvio siitä, mitä Alppilan yhteislyseon kokeilutoiminnassa tapahtui 1960-luvulla.

Miten koulun pedagogista toimintaa kehiteltiin?

Alppilan yhteislyseon kokeiluohjelmista ja toimintaselostuksista on nähtävissä, että koulun opettajilla oli runsas konferenssi- ja kokousohjelma varsinkin alkuvuosina. Yleiskonferensseihin osallistuivat kaikki koulun opettajat ja niissä alustajina oli usein kouluhallituksen johtavia virkamiehiä sekä ulkopuolisia asiantuntijoita. Luokkakonferensseihin osallistuivat tietyn luokka-asteen opettajat vararehtorin johdolla. Eniten oli ainekonferensseja, joissa saman aineryhmän opettajat sopivat oman alansa opetusohjelmista ja ainedidaktisista kokeiluisista.

Ensimmäisenä tavoitteena oli saada uudelle koululle yhteiset toimintatavat, joiden avulla eri kouluista saapuneet oppilaat

tottuisivat yhteiseen toimintaan. Alku ei ollut helppo. Syksyllä 1959 otettiin yli 700 oppilasta I - VI luokille ja parin vuoden perästä oppilasmäärä oli jo yli 1000. Paljon aikaa ja energiaa käytettiin siihen, että kaikki oppilaat pääsivät hyvin alkuun opinnoissaan, joita ohjattiin heidän omaa kehitystään tukien. Näin oppilashuolto ja oppilaanohjaus olivat jo alusta alkaen tärkeinä kokeilun ja kehittelyn aiheina. Nämä teemat laajenivat vähitellen koskemaan myös oppilasarviointia ja yleensä kansalaiskasvatusta. Asiantuntijoina olivat muun muassa ammatinvalintapsykologit sekä eräät ulkomaiset guidance - tutkijat. Tämän alueen empiirisiä tutkimuksiakin tehtiin koulussa yhteistyössä kasvatustieteen opiskelijoiden kanssa ja ohjausapua tarjosi Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos. Kehittelyn tuotoksista mainittakoon lehtori Terttu Tupalan laatima opaskirja luokanvalvojille (Tupala 1964).

Monipuoliseen kansalaiskasvatukseen liittyi oppilaiden harastustoiminnan kehittäminen sekä erilaisten yleisötilaisuuksien järjestäminen niin että oppilaat olivat aktiivisesti mukana toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Lisäksi ensimmäisenä vuonna koulun opettajana toiminut professori L. Arvi P. Poijärvi juurrutti hyvää tapakulttuuria kouluun omalla tervehdimistoiminnallaan. Hän vieraili koulussa myöhemminkin ja levitti laajalti tietoa Alppilan aikana saamistaan kokemuksista, miten oppilaat saadaan mukaan yhteistoimintaan. Koulun juhlista muodostui jo alkuvaiheessa traditio ja tunnusmerkki Alppilan hengestä, missä monipuolisen opiskelun ohella voitiin myös nauttia yhdessäolosta ja kehittyä yhteistyössä toimivina kansalaisena. Toteutus edellytti kyllä koko opettajakunnan ponnistelua oppilaiden ohjaamisessa. Tämäntyöppinen demonstrointi oppikoulun toiminnasta oli uutta useimmille oppilaille ja koulun ulkopuolisille vierailijoille. Jälkeenpäin arvioiden se olikin sopiva vastapaino 1960-luvulla virinneelle nuorisoradikalismille, missä koulun kasvatustoimintaa vähensyttiin. Näin Alppilan yhteislyseon kansalaiskasvatuksen

kehittely oli varsin ajankohtainen aihe osoitettaessa, miten oppikoulukin voi sisäisesti uudistua.

Koulun perinteinen opetustehtävä oli kuitenkin keskeisimpänä tutkimisen ja kehittelyn aiheena, mutta siinäkin pyrittiin tukemaan oppilaiden yleistä kypsymistä ja kehittymistä. Käytännössä tämä tarkoitti sitä että ainekonferensseissa saman alan opettajat yhdessä analysoivat oppiainesta rakennellen oppilaiden aktiiviseen työskentelyyn sopivia opetuskokonaisuuksia ja kursseja sekä kokeillen niitä eri muodoissa. Oppimateriaalina saattoi olla virallisia oppikirjoja tai kokeilumonisteita, joita käytettiin osittain muissakin kouluissa. Alppilan yhteislyseon julkaisusarjassa ja didaktisissa aikakauslehdissä ilmestyi jo muutaman vuoden perästä selostuksia eri opetusalojen kokeiluista. Kokeilua tapahtui enimmäkseen keskikoululuokilla, missä tarkoituksena oli useinkin selvittää miten opetuksessa otettiin huomioon oppilaiden aktiivisuus ja erilaisuus työskentelyssä.

Alusta alkaen oli yhteistyötä toisten oppikoulujen opettajien kanssa ja Alppilan opettajat olivat pian suosittuja esitelmöitsijöitä oman alansa opettajien kokouksissa. Virikkeitä kokeiluun oli saatu usein myös kansainvälisistä tutkimuksista ja konferensseista, joten Alppilan yhteislyseon opettajat toimivat jo 1960-luvulla ainedidaktisen tutkimuksen edistäjänä ja tutkimustiedon välittäjinä.

Luokkakonferensseissa saman luokan (tai luokka-asteen) opettajat käsittelivät yleisimmin oppilaiden opiskelua ja siinä ilmenneitä ongelmia, mitkä saattoivat vaihdella kovasti oppiaineesta riippuen. Oppilaantuntemuksen ja ohjauksen kannalta nämä keskustelut olivat hyödyllisiä. Toisena keskustelun aiheena oli eri aineiden opetuksen integrointi. Esille tuli yhteisiä opiskeluteemoja ja yhteinen terminologia, jolloin saman viikon aikana voitiin samaa aihepiiriä käsitellä eri alan oppitunneilla. Näissä merkeissä järjestettiin jossain määrin myös vierailuja ja asiantuntijoiden tapaamisia. Tämän yhteistyön ja ohjaustoiminnan ansiota oli ilmeisesti se, että Alppilan yhteislyseossa

sai ehtoja ja jätettiin luokalle varsin vähän oppilaita verrattuna muihin oppikouluihin Helsingissä.

Opettajan toimintamalli Alppilan yhteislyseossa poikkesi melkoisesti tavallisesta oppikoulun opettajan roolista. Osin tämä oli mahdollista kokeilun merkeissä, kun opettajat saivat palkkaan tietyn kokeilulisän, osin tämä selittyy mukana olleiden opettajien kiinnostuksella tehdä työtä toisin kuin tavallisesti. Kiinnostusta uuden tiedon hankintaan ja tutkimusten soveltamiseen oli runsaasti, samoin halua kehittää omaa opetustaan. Pedagogisten virikkeiden antajana oli ehkä eniten vuodesta 1962 lähtien metodisen kokeilun johtajana toiminut Helsingin yhtenäiskoulun rehtori Touko Voutilainen, joka oli myös pääasiassa laatinut edellä mainitun, vuonna 1964 hyväksytyt kokeiluohjelman. Tämä ohjelma onkin varsin systemaattinen esitys koulussa tapahtuvan pedagogisen kokeilun eri muodoista ja mahdollisuuksista.

Miten kokeiluohjelmaa hyödynnettiin?

Alppilan yhteislyseossa vieraili runsaasti kouluhallinnon henkilöitä ja eri opettajaryhmiä ensimmäisistä toimintavuosista alkaen. Vierailun aluksi rehtori Frösén (myöhemmin rehtori Malinen tai rehtori Skarra) esittelivät koulun toimintaa, minkä jälkeen oli erilaisia oppilaiden demonstraatioita ja keskustelua ja opettajien kanssa. Jotkut vierailevat rehtorit epäilivät, onko samanlainen opetus mahdollista tavallisessa koulussa. Epäilyksen aiheena oli myös, vaikuttaako näin monipuolinen oppilaiden toiminta heikentävästi ylioppilaskirjoitusten tuloksiin.

Silti oltiin yleisesti kiinnostuneita saamaan virikkeitä oppikoulun uudentyyppisestä pedagogisesta toiminnasta. Varsinkin koulun juhlat, joita esiteltiin myös televisiossa, saivat ihastuneen (joskus kateellisenkin) vastaanoton yleisön keskuudessa.

Alppilan yhteislyseon opettajakunta ja kouluhallituksen vierailijoita kokouksessa vuonna 1962. Etualalla oikealta leht. Paavo malinen, reht. Touko Voutilainen, koulutoimen johtaja Kauko Haahtela, puhujana reht. Lars Frösen sekä muita vierailijoita ja opettajia.

Eri oppiaineiden opetuskokeilujen esittelyä tapahtui laajalla rintamalla jo 1960-luvun loppupuolella. Vierailujen yhteydessä ja aineopettajajärjestöjen tilaisuuksissa koulun opettajat esittelivät kokeilutoimintaa ja kokeilumonisteita. Osa uudesta opetusmateriaalista muuntui vähitellen oppikirjoiksi tai opasvihkoiksi, joita julkaistiin yleensä työryhmänä. Etuna niiden käyttöönotolle oli se, että taustaksi oli esitettävissä didaktista tutkimusta ja työryhmien kokeilua. Vaikka Alppilan yhteislyseossa eri oppiaineiden piirissä tapahtuva kokeilu ei liittynyt mitenkään vireillä olevaan peruskoulun valmisteluun sillä oli merkittävä vaikutus peruskoulun opetuksen suunnitteluun. Muutamat koulun opettajista siirtyivätkin kouluhallituksen palvelukseen ja useimmat kokeiluihin osallistuneet toimivat kentän

opettajien ohjaajina tai valtakunnankouluttajina peruskouluun siirtymisvaiheessa. Itse siirryin syksyllä 1966 Jyväskylän normaalilyseon yliopettajaksi ja toteutin siellä Alppilan hengessä yleispedagogista sekä ainepedagogista ohjausta oppilaiden ja opettajakokelaiden parissa. Lisäksi toimin kentällä opettajien täydennyskouluttajana.

Merkittävä vaikutuskanava Alppilan yhteislyseon kokeilutoiminnan tuloksien soveltamiselle oli vuoden 1965 lopulla opetusministeriön asettama koulunuudistustoimikunta. Sen puheenjohtajana oli professori L. Arvi P. Poijärvi, varapuheenjohtajana rehtori Touko Voutilainen sekä peruskoulun yläasteen opetusta koskevan jaoston puheenjohtajana rehtori Paavo Malinen. Toimikunnan tehtävänä oli määritellä peruskoulun tehtävät ja opetuksen tavoitteet sekä tehdä ehdotuksia peruskoulun opetuksen järjestämisestä. Edellä mainitut Alppilan yhteislyseon kokeilutoimintaa ohjanneet henkilöt saattoivat näin siirtää pedagogisia näkemyksiään peruskoulun hallinnolliseen kehittämistoimintaan. Toimikunnan mietintö (Koulunuudistustoimikunnan mietintö 1966) valmistui lokakuussa 1966 ja sitä käytettiin peruskoulun opetussuunnitelman perusteina, kun valtioneuvosto asetti joulukuussa 1966 peruskoulun opetussuunnitelmakomitean. Tässä komiteassa oli jäsenenä mm. kouluneuvos Lars Frösén, professori L. Arvi P. Poijärvi, ylitarkastaja Jouko A. Räihä, rehtori Veli Skarra ja rehtori Touko Voutilainen, kaikki Alppilan yhteislyseon kokeilu- ja opetustyöhön osallistuneita henkilöitä. Lisäksi monia muitakin koulun opettajia kuultiin asiantuntijoina laadittaessa Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintöä (1970), joka ilmestyi maaliskuussa 1970, samoin laadittaessa tämän jälkeen sen kuntakoh- taisia sovelluksia. On perusteltua todeta, että Alppilan yhteislyseossa 1960-luvulla suoritetun kokeilun avulla pohjustettiin monella tavalla peruskouluun soveltuvaa pedagogiikkaa.

Arviointia 1960-luvun kokeilutoiminnasta

Alppilan yhteislyseon kokeilutoiminnasta muodostui 1960-luvulla tietty kokonaisuus. Koulun alkuvuodet olivat opettajien ja oppilaiden perehtymistä uuteen toimintamalliin, johon vähitellen liitettiin perehtymistä uuteen tutkimustietoon. Sen pohjalta rakennettiin kokeiluohjelmia, joiden toteutuksesta joitakin konkreetteja tuloksia oli esitettävissä jo 1960-luvulla. Tutkimustoimintakin saatiin paikoitellen käyntiin vaikka keskeisimmäksi muodostui opettajien omien opintojen täydentäminen sekä alustavat empiiriset tutkimukset. Suomessa on opettajilla ollut perinteisesti mahdollisuus kehittää omaa opetustaan, joten samat lähtökohdat kokeilulle ovat olleet muissakin oppikouluissa. Alppilan yhteislyseossa tutkimusta ja kokeilua tuettiin taloudellisesti ja opettajia velvoitettiin toimimaan yhteistyössä sekä ottamaan huomioon omassa työssään koulun yleiset pedagogiset kehittämistehtävät. Muista poiketen Alppilan kokeilu oli kokonaisvaltaista oppikoulun sisäisen toiminnan kehittämistä, mitä esiteltiin jo 1960-luvulla monella tavoin.

Ajatus koulun sisäisen toiminnan kehittämisestä oppilaiden aktiivista opiskelua tehostamalla ja yhteistoimintaa lisäämällä tuli tärkeäksi 1960-luvun loppupuolella muodostettaessa tulevan peruskoulun pedagogisia linjoja. Niinpä Alppilan yhteislyseon kokeilutoiminnasta muodostui tärkeä apu peruskoulun, varsinkin sen yläasteen pedagogiselle suunnittelulle. Monissa maissa kuten Suomessakin oli jo vuosikymmeniä kehitelty oppilasaktiivista opiskelua, oppilaiden yhteistyön muotoja, kansalaiskasvatusta jne. Tämä oli kuitenkin 1960-luvulla useimmille oppikoulujen aineenopettajille vierasta ja abstraktia pedagogiikkaa. Tarvittiin käytännön kollegojen demonstroitua työtavoista ja oppilaiden ohjaamisesta jotta tieto siirtyi omaan opetukseen. Tuo siirtyminen oli hidasta, se nähtiin 1970-luvulla, kun hallinnolliset muutokset veivät peruskouluun siirtymisvaiheessa opettajien energian. Samoja peda-

gogisia linjoja kuin keskikoulussa sovellettiin Alppilan yhteislyseossa myös lukiossa, vaikka tämä ei tullut vielä 1960-luvulla hyvin näkyviin julkisuudessa muutoin kuin koulun yleisen toiminnan esittelyssä.

Oli oikeastaan onnellista ettei Alppilan yhteislyseon tarvinnut osallistua millään tavoin peruskoulun hallinnolliseen kokeiluun 1960-luvulla vaan se saattoi jatkaa rauhassa pedagogista kehittelyä ja antaa näin teoreettista sekä käytännöllistä apua muodostumassa olevalle peruskoulupedagogiikalle, jota aikaisemmin oli rakennettu kansakoulusta saadun kokemuksen ja kasvatustieteellisten teorioiden pohjalta. Oppikouluväen pedagoginen asiantuntemus olisi muuten jäänyt syrjään tai vain ainedidaktista asiantuntemusta olisi otettu sieltä mukaan. Vaikka monet Alppilan yhteislyseon kokeilut olivat vielä 1960-luvulla kesken niin mahdollisuudet monipuoliselle kokeilutoiminnalle ja sen hyödyntämiselle maamme koululaitoksessa oli jo tuotu esille.

Lähteet

Alppilan yhteislyseon vuosikertomus 1960-1961. 1961. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.

Alppilan yhteislyseon kokeiluohjelma. 1964. Alppilan yhteislyseon julkaisuja N:o 2. Sarja A. Koulututkimuksia. Alppilan yhteislyseo (moniste).

Koulunuudistustoimikunnan mietintö. 1966. Komiteanmietintö 1966 A 12.

Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö. 1970. Komiteanmietintö 1970 A4 ja A5.

Tupala, Terttu. 1964. Luokanvalvojan kirja. Helsinki: Kirjayhtymä.